

لذت مطالعه در دنیای مجازی

پیشرفت علم و فناوری در دنیای امروز موجب شده است شاهد تغییرات گسترده‌ای در زمینه‌های مختلف باشیم تا جایی که حتی کتابخانه‌ها نیز از پیامدهای ناشی از نفوذ فناوری‌های دیجیتال در ابعاد مختلف زندگی ما انسان‌ها در امان نمانده‌اند و به همین علت امروزه شاهد تغییر شکل کتابخانه‌ها از سنتی و کاغذی به دیجیتال هستیم.

جام جم آنلاین: پیشرفت علم و فناوری در دنیای امروز موجب شده است شاهد تغییرات گسترده‌ای در زمینه‌های مختلف باشیم تا جایی که حتی کتابخانه‌ها نیز از پیامدهای ناشی از نفوذ فناوری‌های دیجیتال در ابعاد مختلف زندگی ما انسان‌ها در امان نمانده‌اند و به همین علت امروزه شاهد تغییر شکل کتابخانه‌ها از سنتی و کاغذی به دیجیتال هستیم. به این ترتیب دور از انتظار نخواهد بود که در آینده‌ای نه‌چندان دور کتابخانه‌ها با یدک کشیدن پسوند دیجیتال مفهوم جدیدی را در عرصه فناوری اطلاعات مطرح کنند که بی‌شک می‌تواند نقش بسیار مهمی در گسترش اطلاع‌رسانی در سطح جهان داشته باشد.

اگرچه برای اغلب افراد کتابخوان در دست گرفتن کتاب و مطالعه آن لذت خوشایندی است، اما در دنیای امروز کتابخانه‌های دیجیتال با سرعتی بیشتر از آنچه تصور می‌شد در حال گسترش هستند و از این رو پیش‌بینی می‌شود کتاب‌های دیجیتالی بتوانند فرمانروایی و سلطه کتاب‌های کاغذی بر تمدن انسانی را از آن خود ساخته و دسترسی همه مردم دنیا به کتاب‌هایی که در کشورهای مختلف به چاپ می‌رسند را امکان‌پذیر سازد. در حال حاضر بسیاری از کشورهای پیشرفته در تلاش هستند تا هرچه سریع‌تر کتابخانه‌های سنتی و کاغذی خود را به کتابخانه‌های دیجیتالی و الکترونیکی تغییر شکل دهند. اگرچه هزینه اولیه راه‌اندازی کتابخانه‌های دیجیتال بسیار زیاد است، اما کشورهایایی که می‌خواهند از قافله علم و دانش عقب نمانند باید بیش از پیش بر سرعت خود در راه‌اندازی و تاسیس کتابخانه‌های دیجیتال بیفزایند.

انقلابی بزرگ در عرصه اطلاع‌رسانی

یکی از محصولات جدیدی که بر پایه فناوری‌های نوین بنا نهاده شده است کتابخانه‌های دیجیتال است که مورد توجه بسیاری از کاربران دنیای مجازی قرار گرفته است و بسیاری از شرکت‌های مطرح در دنیای فناوری اطلاعات نیز در تلاش هستند تا بتوانند نوآوری‌های جدیدی را در این عرصه به نمایش گذارند. شرکت گوگل نیز از جمله شرکت‌هایی است که در همه زمینه‌هایی که ردیابی از فناوری‌های دیجیتالی در آن یافت می‌شود دستی بر آتش دارد. با راه‌اندازی موتور جستجوی کتاب قدم به این عرصه گذاشته است و به این ترتیب دور از انتظار نخواهد بود که در آینده‌ای نزدیک بتوان هر نوع سوالی که مطرح می‌شود بی‌درنگ و براساس مستندات به صورت آنلاین پاسخگو بود. در حقیقت کتابخانه‌های دیجیتالی نسل چهارم کتابخانه‌ها پس از کتابخانه‌های سنتی، ماشینی و الکترونیکی هستند که منابع مختلف نظیر تجهیزات مورد نیاز برای ارائه خدمات کتابخانه‌ای مانند فهرست‌نویسی، رده‌بندی، اطلاع‌رسانی، منابع کتابخانه‌ای و دیگر خدمات را با استفاده از شبکه‌های پرسرعت در اختیار کاربران قرار می‌دهند. اگر بخواهیم مهم‌ترین عوامل موفقیت کتابخانه‌های دیجیتالی را در مقایسه با کتابخانه‌های کاغذی مورد بررسی قرار دهیم باید به امکان مبادله اطلاعات در سطحی گسترده‌تر و همچنین امکان استفاده از کامپیوتر برای جستجو و دریافت اطلاعات و امکان استفاده همزمان از یک منبع اطلاعاتی توسط گروهی از کاربران اشاره کنیم. اگرچه هزینه‌های تاسیس و راه‌اندازی کتابخانه‌های دیجیتالی بسیار بالاست، اما با توجه به این که هزینه تاسیس و راه‌اندازی بناهای جدید و نگهداری از کتاب‌های قدیمی به سرعت در حال افزایش است برآورد می‌شود که در 10 سال آینده قیمت ابزارهای ذخیره‌سازی الکترونیکی به حدی کاهش یابد که این موضوع نتواند عامل محدودکننده‌ای برای گسترش کتابخانه‌های دیجیتالی در سطح جهان باشد.

از پروژه گوتنبرگ تا کتابخانه دیجیتال گوگل

اگرچه ممکن است تا به حال نام این پروژه را نشنیده باشید، اما این پروژه که نام یک کتابخانه مجازی است از جمله وب‌سایت‌هایی است که نقش بسیار مهمی در ایجاد تحولات اساسی در دنیای اینترنت داشته است.

این پروژه که برای نخستین بار اقدام به جمع‌آوری و انتشار رایگان کتاب‌های الکترونیکی کرد در سال 1971 بنیانگذاری شد و از آن به عنوان قدیمی‌ترین کتابخانه دیجیتال نام برده می‌شود. این مجموعه بیشتر شامل متن کتاب‌هایی با مجوز مالکیت عمومی است و در تلاش است تا بتواند این کتاب‌ها را در حد امکان به صورت رایگان در اختیار کاربران اینترنتی قرار دهد. پروژه گوتنبرگ امکان استفاده از متن مجموعه‌ای از آثار ادبی دنیا که دوره اعتبار حق مولف یا به اصطلاح کپی‌رایت آنها به دلیل گذشت مدت زمانی طولانی از انتشارشان به پایان رسیده و از آنها به عنوان متون آزاد یا رایگان نام برده می‌شود را امکان‌پذیر می‌کند و از این رو از نظر قانونی هیچ منع و محدودیتی برای استفاده رایگان از این آثار ادبی وجود نخواهد داشت، اما استقبال مردم از پروژه گوتنبرگ که در حال حاضر امکان دسترسی به بیش از 30 هزار کتاب الکترونیکی را در اختیار کاربران قرار می‌دهد مدیران گوگل را به این فکر انداخت با راه‌اندازی

نخستین کتابخانه دیجیتال جهانی با عنوان google Editions انقلاب عظیمی را در عرصه کتاب و کتابخوانی ایجاد کند.

نکته: کتابخانه‌ها نیز از پیامدهای ناشی از نفوذ فناوری‌های دیجیتال در ابعاد مختلف زندگی ما انسان‌ها در امان نمانده‌اند و به همین علت امروزه شاهد تغییر شکل کتابخانه‌ها از سنتی و کاغذی به دیجیتال هستیم. اگرچه بسیاری بر این باورند که این اقدام گوگل می‌تواند مسیر جدیدی را پیش‌روی ناشران کتب دیجیتالی در سطح دنیا قرار دهد، اما عده‌ای دیگر معتقدند که ورود گوگل به این عرصه به نشانه قد برافراشتن رقیبی برای آمازون و اپل در بازار کتب دیجیتالی خواهد بود که هنوز در ابتدای این راه است.

البته گوگل اعلام کرده است که عملکرد و روش فروش کتب دیجیتالی از طریق موتور جستجوی گوگل با روش فروش آثار ادبی و دیگر کتب دیجیتالی در آمازون و اپل متفاوت خواهد بود. براساس تعریفی که گوگل از خدمات کتابخانه دیجیتال جهانی خود ارائه کرده است هیچ یک از کاربران حق دانلود یا بارگذاری کتاب‌هایی که از گوگل خریداری می‌کنند را نخواهند داشت و کتاب‌های خریداری شده تنها از طریق مرورگرهای وب قابل دسترسی خواهند بود.

بایدها و نبایدها در پروژه کتابخانه گوگل

اعلام تصمیم گوگل مبنی بر راه‌اندازی کتابخانه دیجیتال جهانی بسیار جنجالی بوده و با موج گسترده‌ای از اعتراضات همراه بوده است، اما مدیر فنی این پروژه که بخشی از مسوولیت اجرای این پروژه را به عهده داشته است، می‌گوید که این اعتراضات بیشتر به خاطر عظمت زیاد اجرای این پروژه است. در حقیقت می‌توان گفت که این پروژه یکی از بزرگ‌ترین پروژه‌ها در حوزه فناوری اطلاعات است که با هدف در اختیار قرار دادن اطلاعات مکتوب در کتاب‌های به چاپ رسیده در سطح دنیا راه‌اندازی شده است. برنامه جستجوی کتاب‌های دیجیتالی در کتابخانه گوگل در 2 بخش مشارکتی و کتابخانه‌ای قابل تقسیم‌بندی هستند. در پروژه مشارکتی ناشران کتاب‌های خود را در اختیار گوگل قرار می‌دهند تا دیجیتال شده و روی شبکه قابل دسترسی باشد، اما کاربران براساس واژه‌هایی که جستجو می‌کنند به تعداد محدودی از صفحات کتاب‌ها دسترسی خواهند داشت و پس از تصمیم‌گیری نهایی برای خرید این کتاب با کلیک روی لینک ناشر کتاب یا یک فروشگاه آنلاین می‌توانند این کتاب را خریداری کنند. جالب این که گوگل برای اسکن صفحات این کتاب‌ها هیچ هزینه‌ای دریافت نکرده و حتی پس از خریداری کتاب‌ها نیز به عنوان یک واسطه هیچ هزینه‌ای را دریافت نخواهد کرد، اما در بخش پروژه مشارکتی مشابه اقدامی که دانشگاه‌های آکسفورد، میشیگان و کتابخانه بارسلونا پیش از این انجام داده‌اند، کتابخانه‌ها، کتاب‌های خود را برای دیجیتالی شدن در اختیار گوگل قرار می‌دهند و به این ترتیب امکان دسترسی به این مجموعه از طریق اینترنت و در هر نقطه‌ای از جهان وجود خواهد داشت. اگر کتاب مورد نظر خارج از محدوده قوانین کپی‌رایت باشد امکان دسترسی به کل محتوای کتاب وجود خواهد داشت و اگر کتابی تحت پوشش قوانین حق تالیف باشد تنها بخش محدودی از متن کتاب در اختیار کاربر قرار خواهد گرفت. این پروژه از سال 2005 میلادی آغاز شده است و در حال حاضر بیش از 30 هزار ناشر و 40 کتابخانه در عضویت این کتابخانه دیجیتال جهانی هستند که بدون تردید هدف اصلی از راه‌اندازی آن ایجاد شرایطی مناسب برای دسترسی به اطلاعات نامحدود و استفاده از دانش جهانی برای همه مردم در نقاط مختلف دنیا خواهد بود. اگرچه بسیاری از نویسندگان، ناشران و موسسات فرهنگی دولتی و غیردولتی در سطح دنیا از گوگل به دلیل اسکن کردن آثارشان بدون رعایت قانون حق تالیف شکایت کرده‌اند، اما گوگل همچنان در تلاش است تا رویای خود برای تاسیس بزرگ‌ترین کتابخانه دیجیتال در سطح دنیا را عملی سازد.

فرانک فراهانی جم / جام جم

منابع:

Books.google.com/ Computer.org

رویترز